

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Mishle

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

בי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9155

(כט) עֲבַד בֵּיתוֹ וַיִּנְחַל רוּחַ
 וְעָבַד אֱוִיל לַחֲכָם לֵב:
 (ל) פְּרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים
 וְלִקְחָ נַפְשׁוֹת הַכֶּסֶם:
 (לא) הֵן צְדִיק בְּאֶרֶץ יִשְׁלָם
 אֶף כִּי רָשָׁע וְהוֹמֵא:

(כט) עובר ביתו ינחל רוח.
 אדם עבד שינחיל רוח תמיד
 ואינו יגע בתורה ולא
 במלאכה סוף עובר את בני
 ביתו שאין להם מה לאכול:
 (ל) פרי לדיק. גמול פירות
 מעשה הלדיקי' עץ חיים הם
 לעולם: ולקח נפשות חכם.
 מי שהוא חכם קונה לו
 נפשות שמלמדם דרך טוב
 והרי הם לו כאלו קינאם
 כענין שא' ואת הנפש אשר
 עשו בחקר (בראשית י"ב):
 (לא) הן לדיק בארץ ישולם.
 למה יבטח הרשע בשעה
 שמלכת לו הלל הוא רואה
 שהלדיק משתלם שכל
 העבירה שבעודו על הארץ
 בחיים ואף כי רשע וחוטא
 וב"ש מסופו של רשע להשתל'
 לו או בחייו או במותו:

י ב

(ב) אֱהָב מוֹסֵר אֱהָב דַּעַת
 וְשׁוֹנֵא תוֹכַחַת בְּעַר:
 (ג) טוֹב יִפְיֵק רְצוֹן מִיְהוּה
 וְאִישׁ מִזְמוֹת יִרְשָׁע:
 (ג) לֹא יִכּוֹן אָדָם בְּרָשָׁע
 וְשָׂרֵשׁ צְדִיקִים בְּלִימוֹט:
 (ד) אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בַּעֲלָהּ
 וְכִרְקַב בַּעֲצֻמוֹתָיו מִבִּישָׂה:
 (ה) מַחֲשָׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט
 תַּחְבְּלוֹת רָשָׁעִים מִרְמָה:
 (ו) דְּבָרֵי רָשָׁעִים אֲרֻב־דָּם
 וּפִי יִשְׂרָיִם יִצְיָלָם:
 (ז) הַפּוֹךְ רָשָׁעִים וְאִינָם
 וּבֵית צְדִיקִים יַעֲמֹד:
 (ח) לְפִי שִׁכְרוּ יִהְלֵל אִישׁ
 וְנַעֲוֶה לֵב יִהְיֶה לָבוֹז:

י ב (ב) טוב יפיק.
 מוליא מן הקב"ה
 נחת רוח להניח טובה
 לעולם: ואיש מזמורת רשע.
 ובעל עלילות רשע מקיב
 את הנפשות להניח רעה
 וכן הוא אומר (קהלת ט')
 וחוטא אחד יאבד טובה
 הרבה: (ג) לא יכון אדם
 ברשע. לא יתבסס:
 (ד) וכרקב. תולעת הנכנס
 חוד העצמות ועוקן אותם
 כן אשה מזישה ורע' שמעיה
 נושים: (ו) דברי רשעים
 ארוב דם. יועלים לרבות
 בידים או ע"י עדות שקר:
 ופי ישרים. בשומעים את
 עלתם ילילום לנרדפים
 שמגלים את עלתם או אם
 עדים הם מזימין אותם:
 (ז) הפוך רשעים. כמו
 להפוך כמהפכת רגע
 נהפכים: ואינם. כלים
 כגון קדום: ובית לדיקים
 יעמוד. יתקיים: (ח) לפי
 שכלו יהלל איש. אם חכם
 מן התורה הוא יהי לבוז.

טוב

שכלו יהלל איש. אם חכם מן התורה הוא יהי לבוז. נעוה כמו נעוטי משמוע (ישעי' ב"ח) וכן בן נעות המרדו' (שמואל א' כ') .

(כט) ווער שלעכט הוויז העלט פֿערערבט נור לופט,
 אָפֿט ווירד דיעזער טהאָר זעלבסט איין שקלאָפֿע דעם קלוגען.
 (ל) דיא פֿרוכט דעם גערעכטען איזט יענע דעם לעבענסבויעמעס,
 דען הער ווייזע, בעלעהרט דען גייסט.
 (לא) מוס דאָך אויך דער פֿרעמסטע אויף ערדען שטראַפֿע
 עמפֿינדען,
 וויא פֿיעלמעהר דעך לאָסטערהאַפֿטע זינדער.

(כט) עכר בחו, לדעתי
 הכוונ' כי העוכר ביתו בסור
 הונו לא לבד שלא ינחיל
 לבניו מאומה, אבל לפעמי'
 ילטרך האויל הזה בעלמו
 להיות ענד לחכם לב, והחכם
 רא"א תרגם כדעת הראב"ע
 שענינו שענד אויל ינחול
 חכם לב והבית יבחר.
 (ל) פרי צדיק, מלת פרי
 מושך עלמו ואחרת, ושעורו
 פרי לדיק הוא פרי עץ סייס.
 ולקח נפשות, תרגמתי ע"פ
 פירוש הראשון של הראב"ע
 שענינו מן לקח טוב, כי בזה
 נמשך המאמ' אל מה שלפניו
 כי לדיק וחכם אחד המה
 שאס אין חכמה אין יראה,
 ויען שהחכם יורה הנפש
 דרך הטוב לכן פרי לדיק עץ
 סייס. (לא) הו צדיק בארץ,
 גם האיש אשר לדיק בארץ
 יזולס לו המעט רע אשר
 עשה, כי אדם אין לדיק
 בארץ וגו', וכאמרם ז"ל
 הקדוש ברוך הוא מדקדק
 עם הלדיקים כחוט השער,
 אף כי יתן ה' לרשע כגמול
 ידיו.

יב

(א) ווער קעננטניסע ליעבט, ליעבט בעלעהרונג,
 נור דער אונוויססענדע האָסט צורעכטווייזונג.
 (ב) דער ערלע ערלאַנגט דיא גנאָדע גאָטטעס,
 דען טיקקישען אָבער פֿערדאַמט ער.
 (ג) דורך אונרעכט ווירד ניע דער מענש פֿעסט געשטעללט,
 דער שטאַם דעם פֿראָטמען אָבער וואַנקט ניע.
 (ד) איין ביעדערעס ווייב איזט דעם מאַננעס קראַנע,
 דיא אונפֿערשעמטע איזט איהם וויא ביינפֿראָס.
 (ה) דיא געדאַנקען דער פֿראָטמען זינד אויף רעכטליכקייט.
 דאָ זיננען דער גאָטטלאָזען אויף טרוג געריכטעט.
 (ו) דיא גאָטטלאָזען שפּרעכען פֿאַן בלוט פֿערגיעסען,
 דער מונד דער פֿראָטמען, זוכט זעלבסט דיעזע צורעטטען.
 (ז) נור איין שטאַם אונד דיא פֿרעפֿלער זינד ניכט מעהר,
 דאָ הוויז דעם גערעכטען אָבער שטעהט פֿעסט.
 (ח) נאָך זיינעם פֿערשטאַנדע ווירד דער מאַן געלאָבט,
 דער ווידערזיניגע, איזט פֿעראַכטעט.

יב (כ) טוב יפיק,
 תרגמתי כדעת רוב

בעם

המפרשים כי הלדיק ימלא חן בעיני ה' ואת הרשע ירשיע אלקים, והשלים רא"א ימאן בפירוש הזה
 באמרו כי אין בו שום קדוש מוסרי, אולם כל קורא יבין כי אין מתכונת הספר הזה להגיד חדשות אף
 לעורר הלבוש באמרי מליכות גם על דברים אשר נודע אמתם. גם מה שאמר החכם הנ"ל מדוע
 נאמר טוב ואיש מומות ואלו לדיק ורשע לא קאמר? הנה אם נתבונן כי רוב עניני הספר הזה מדברות
 מלדקת הלדיק ורשעת הרשע, גם זאת לא יפלא בעינינו אם לפעמים יבחר המליץ במלות אחרות
 תמורת לדיק ורשע למחות המליכה אם גם לא יולדקו כל כך כפי הגיון הלשון. (ד) אשח חיל,
 היא האשה כשרה ויקרת רוח, ומנישה היא אשה סרת טעם מענין נשת, והיא לבעלה כרקב המשמית
 ומכלה את הגוף, כן דעת רוב המפרשים והמעתיקי'; אולם יש גם לפרש, כי חיל הוא מענין וישראל עשה
 חיל (במדבר כ"ד י"ח) ששעורו הכח והתאמלות, ומנישה הוא כמו כי בושש משה (שמות כ"א), ותהיה
 הכוונה שהאשה המרילה היא עטרת בעלה כי תרבה הונו, אולם המנישה והיא העלילה כרקב וגו'
 ויתורגם (אין טהעטיגעס ווייב אז"ו דין זיזעויען אָבער אז"ו). (ו) דברי רשעים, אחרי שהעיר
 בפסוק הקודם על התנגדות שנין מחשבות רשע ללדיק ודבר מן ההבדל שנין דבריהם, ואמר שדברי
 רשעים אף לארצ דס, אולם פי לדיק יכיל גם הרשעים האלה אם יבואו בסכנה, ועל פי זה
 תרגמתי. (ז) הפוך רשעים ואינם, לדעתי כוון בזה המליץ אל הרעש (ערדבעען) הנהוג בארצות
 הקדם הסמוכות לשפת הים והמה יהפכו הארץ; ועל זה אמר כי נמעט רעש יכלו הרשעים, אולם
 הלדיקים לא לבד שלא ינזקו בגופם אבל גם ביתם יעמוד.

ויש לפרש נעוה מי שלבו נעוה מגזרת נע ונד באשר יאמר זעוה מגזרת זע: (ט) טוב נקלה. בעיניו ונעש' עבד לעלמו ממחכבד בעיניו ואומר גנאי הוא לי לעמול במלאכה שאני מב"א גדולים וסופו להיות חסר לחס: (י) יודע צדיק נפש בהמתו. מה בהמתו ונני ביתו לריכיס: (יא) עובד אדמתו ישבע לח'. במשמעו. ולפי משלו שחז' על תלמודו תמי' שלא ישתבח: (יב) חמד רשע. להיות טון ומתפרנס ממלוד הרשעים שלדין את הברוי' בגזלות וחמס: ושרש לדיקים יתן. מה שהוא ראוי ליתן והוא הפרי: (יג) בפשע שפטים. בפשע שפתי דור המבול שאמרו מה שדי כי נעבדנו (איוב כ"א) בא להם מוקש רע וגח הלדיק ולא מהלרה: (יד) מפרי פי איש. משכר פיהם של עוסקי תורה אובלים טוב בע"ה והקקן קיימת להם לעולם הנא: (טו) אויל ביום יודע כעסו. ביום שהוא כועס זו ביום מודיע כעסו שהוא מתגרה ומחרק חבירו ברבים ואין מעלור לרוחו אבל הערום כוסה קלון ואינו ממהר לריב. ומדרש אגדה ביום שנברא אד"ה נודע סורחנו והקב"ה שהוא ערום לא רלה לשחת בריותיו כסה קלונו ודחה לגזרתו מיום של אדם ליו' שלו שהוא חלק שנה: (יז) יפיה אמונה יגיד לדק. מי שמדבר אמונ' מגיד בדין עדות לדק לזכות הזכאי: (יח) יש בוטה. מדבר כמו לבטא בשפטים (ויקרא ה'): כמדקרות חרב. שמסכסך את הנריות וגורם להם להרוג: ולשון חכמים.

- (ט) טוב נקלה ועבד לו
- ממתכבד וחסר-לחם:
- (י) יודע צדיק נפש בהמתו
- ורחמי רשעים אכזרי:
- (יא) עבד אדמתו ישבע-לחם
- ומרדף ריקים חסר-לב:
- (יב) חמד רשע מצוד רעים
- ושרש צדיקים יתן:
- (יג) בפשע שפטים מוקש רע
- ויצא מצרה צדיק:
- (יד) מפרי פי-איש ישבע-טוב
- וגמול ידי-אדם ישוב לו:
- (טו) דרך אויל ישר בעיניו
- ושמע לעצה חכם:
- (טז) אויל ביום יודע כעסו
- וכסה קלון ערום:
- (יז) יפיה אמונה יגיד צדק
- ועד שקרים מרמה:
- (יח) יש בוטה כמדקרות חרב
- ולשון חכמים מרפא:
- (יט) שפת-אמת תכון-לעד
- ועד-ארגיעה לשון שקר:
- (כ) מרמה בלב-חרשי רע
- וליעצי שלום שמחה:

ישיב קרי

לא

המביא שלום בין אדם לחבירו: מרפא. למנטא ההוא: (יט) שפת אמ' תכון לעד. תחבק ותחקיים: ועד ארגיעה. למעט רגע הוא כלה והולך שהשקר אין לו רגלים: (כ) מרמה בלב חורשי רע.

ומתוך

(ט) בעססער דער זיך גערינג אַכטעט, אונד זיך זעלבסט בעדיענט,

אַלס דער פֿאַרנעהם טהוט, אונד ברֿאַדלֿאַז אַיזט.

(י) אַדער פֿראַממע שאַנט אַויך זיין פֿיה,

דאַז מיטלייד דער פֿרעפֿלער אַיזט נאָך אַיממער גרוי־זאַמקייט.

(יא) אַווער זיין פֿעלד בעאַרבייטעט, ווירד דעס ברֿאַדעס זאַטט, ווער לעערע פּלאַנע פֿערפֿאַלגט אַיזט פֿערשטאַנדלֿאַז.

(יב) דער בעזעווייט שטרעבט פֿרעפֿלער צו ווערבען, דער שטאַם דער גערעכטען זאָלל זי אַגעבען.

(יג) אַיין אַיבראַיילטעס וואַרט אַיזט אַינע געפֿעהרליכע פֿאַללע, דער פֿראַממע ענטגעהט דיזעעם אַונגליק.

(יד) דיא פֿריכטע זינער גוטען רעדע געניעסט דער מענש, זינער הענדע פֿערדיענסט ווירד בעלֿאַהנט.

(טו) דעם טהאַרען געפֿעללט זיין אַייגענער וועג, דער ווייזע פֿאַלגט דעם ראַטהע אַנדערער.

(טז) דער טהאַר מאַכט זינען פֿערדרום עפֿענטליך קאָנד, דער קלוגע פֿערבריגט דיא בעליידיגונג.

(יז) ווער וואַהרהייט אַויסזאַגען ווילל, מוס טרייא בעריכטען, אַיין פֿאַלשער צייגע פֿערקירדעט טרוג.

(יח) מאַנכע וואַרטע זינד וויא דאַלכשטיכע, דיא צונגע דעם ווייזען אַיזט היילזאַם.

(יט) עוויג בעשטעהט דיא שפּראַכע דער וואַהרהייט, דיא פֿאַלשע צונגע קוים אַינען אַויגענבליק.

(כ) דיא אַיבעלגעזיננטען פֿיהלען אַיננערליך איהר אַונרעכט, פֿריעדענסשטיפֿטער עמפֿינדען נור פֿריידע.

דען

(ט) טוב נקלה, תרגמתי בדעת רש"י שאמ' טוב נקלה צעיניו ונעשה עבד לעמו ממתכבד צעיניו ואומ' גנאי הוא לי לעמול במלאכ' שאני מבני אדם גדולים ולנסוף הוא חסר לחם. (י) יודע צדיק, מענין כי ידעתיו (בראשית י"ח י"ט) כלומר חונן גם את בהמתו ויחוס עליה, אולם הרשעים אס גם ירחמו, עוד ניכר האכזריות, שאס ייטיבו לא ידעו לעשות זאת באופן הנכון להשיב רוח נדכאים, ובאמרו ז"ל כי המפייס בדכאים מתנכך יותר מהמפיי' צממון. (יא) חסד לב, אולי שיעורו חסר משען לב והוא המזון כענין וסעדו לכס (בראשית י"ח ה') כי אז הוא מכוון נגד ישנע לחם, וגם פה שלחו המעתיקים את ידיהם והוסיפו מאמר שלם והוא המאמר על היין יניח קללה צניחו. (יב) חמד רשע, במרחי' בפירוט השלם רא"א בימכל הנאורי' וההעתקות הנודע' ל'י, הני נכבד הוא, והענין כי הרשע כל חפלו וישעו להדיח אנשים להיות רשעים כמוהו וניותר יחפון להסית זרע לדיקים.

(יג) בפשע שפחים, פשע הוא הסרת עול כמו ויפשע מואב (מלכים ב' א' א') וכן הענין כאן, שאס ילח איש את רסן שפתיו יפול במוקש, אולם הדניק הזומר פיו ולשונו ינלל מלרה הזאת. (יד) מפרי פו איש, נמשך למעלה לנזור פיו ולשונו ואמר כמו שגמול ידי אדם ישיב לו כן מפרי פיו ישנע טוב. (טז) אויל ביום יודע, ביום כמו מכרה לי כיום (בראשית כ"ה ל"א) כלומר בפרהסיא לעיני השמש, והכוונה כי הנסיל יוניא את כל לבו אס יבעים איש אותו ויספר את דברי הנואלות אשר מלאוהו וצוה היה לבו, אולם הערוס אס גם ישמע חרפתו כל יגיד זאת לזולתו. (יז) יפיח אמונה, האיש אשר יחפון להגיד נדק הוא לררף להפיח אמונה כפי אשר ראה או ידע מבלי להוסיף או לגרוע ממנו, אולם מי שהוא יגיד במרמה אס גם הוא לא יחטא בעיקר הדבר נגד האמת בכל זאת הוא עד שקרים. (יח) יש בוטה, ה"א תמורת אל"ף (כן מלך). (יט) ועד ארגיעה, שס נגזר מן רגע והכוונה בטרם שיעבור רגע; ואמר ארגיעה במדבר בעדו לפי שהמליך ידבר לעס ויאמר להס כהרף עיני. (כ) מרמה, כבר אמר השלם רא"א כי קשה מאד להשוות הדלתות בפסוק הזה כי מרמה ושמהה הס שונים זה מזה אך לא יתנגדו, ובאר הוא בדרכו, וגם אנכי אבחר בדרכי והוא שהכוונה כי לב הרשע יודע תרמיתו ולכן לא יאקיע ולא ינות, אך היוען שלום יכגיש שמה האמתית יען בנפשו יבין כי אך טוב יבקש.

ומתוך שהם טרודים
 במחשבותם של תרמית אין
 להם שמחה וליועלי שלום
 שמחה: (כא) לא יאונה
 ללדיק. לא יארע לא תודמן
 לו עבירה בלי דעת:
 (כג) אדם ערום נוטה
 דעת. אפילו בחמתו הוא
 לנוע וכל שכן לדברי
 שעות הוא מנסה אבל לב
 בסיל יקרא אולת מכריז
 אולת בקול רם: (כד) יד
 חרוצים. ישהים: תמשול.
 תעשיר: (כה) דאגה בלב
 איש ישחנה. יסיחנה מדעתו:
 ודבר טוב ישמחנה. יעסוק
 בתורה והיא תשמח את
 הדאגה שבלבו ותלילנה
 ממנה. ולדברי האומר
 ישחנה לאחריו כך סופו של
 מקרא ודבר טוב שינחמנו
 חבירו ישמח את הדאגה.
 (כו) יתר מרעהו לדיק.
 הלדיק מותר מדותיו ועוב'
 עליהם. יתר לר"י ש'בלע"ז:
 ודרך רשעים. שהיא למודה
 להרע היא תתעם: (כז) לא
 יתרוך. מחובר למקרא
 שלפניו כלומר דרך רשע
 תתעהו ולא יתרוך את ידה
 של רמיה שלו. לא יתרוך
 לא ילתיח בתרמיתו ולפי
 שדבר בל' לידה נופל בו ל'
 תריכה שהניד המלית לך
 את העופות וחוכן באש:
 והון אדם יקר חרוץ. מקרא
 מסורס הוא והון אד' שהוא
 חרוץ יקר הוא. חרוץ עושה
 אמת כמו יד חרוצים תעשיר
 (לעיל י'): (כח) באורח
 לדיקה חיים ודרך נתיבה.
 של לדיקה: אל מות. לא ימות:

יג (א) בן חכם מוסר
 אב. מקרא קלר הוא
 בן חכם שואל ואיהב מוסר

(כא) לא יאונה לצדיק כל-און
 ורשעים מלאו רע:
 (כב) תועבת יהוה שפת-שקר
 ועשי אמונה רצוננו:
 (כג) אדם ערום כסה דעת
 ולב כסילים יקרא אולת:
 (כד) יד-חרוצים תמשול
 ורמיה תהיה למס:
 (כה) דאגה בלב-איש ישחנה
 ודבר טוב ישמחנה:
 (כו) יתר מרעהו צדיק
 ודרך רשעים תתעם:
 (כז) לא יתרוך רמיה צידו
 והון-אדם יקר חרוץ:
 (כח) באורח-צדקה חיים
 ודרך נתיבה אל-מות:

יג

(א) בן חכם מוסר אב
 ולץ לא-שמע גערה:
 (ב) מפרי פי-איש יאכל טוב
 ונפש בגדים חמם:
 (ג) נצר פיו שמר נפשו
 פשק שפתיו מחתה-לו:

מחאה

אב. וי"א בשביל מוסר האב הוא חכם: ולץ לא שמע גערה. שאינו מקבל תוכחו: (ב) מפרי פי איש יאכל טוב. משבר תורתו יאכל טוב בעולם הזה והקדן קיימת לע"הב: ונפש בוגדל חמם. ומסן בוגדל חמם כמו אש את נפסכם (בראשית כ"ג) אל תחנני בנפש לרי (תהלים כ"ז): (ג) פושק שפתיו. פותח